

blik. Slimmeriken, handige jongens, maar die wel de belasting oplichten. Wat ik kwalijk vind, is dat er mensen zijn die dat niet erg vinden, maar zich wel storen aan een bijstandsmoeder die zwart werkt.'

Voor het grote schandaal van de afgelopen jaren, de IRT-affaire, bleef hij thuis. Hij zat veertien dagen gekluisterd aan zijn televisie en volgde de verhoren van de commissie-Van Traa over de opsporingsmethoden. Uit wat boven water kwam bleek dat rechters in het verleden misschien best wat nieuwsgieriger hadden mogen zijn.

Zelf had Van Veen al eerder kritiek op rechters gehad. Bijvoorbeeld op de Amsterdamse vice-president mr. P. Michels. 'Als rechter-commissaris hield hij soms mensen gevangen, terwijl daar misschien geen aanleiding voor was. Hij dacht dat, als hij ze losliet, ze op het moment dat de zaak voorkwam, gevlogen zouden zijn. Ik vind dat hij verdomd kwalijk opereerde.'

Hij is wel te spreken over de kwaliteit van de Nederlandse rechters in vergelijking met bijvoorbeeld de Belgische magistraten. Hij schreef in zijn *Parool*-tijd over de zaak van de Vlaamse rechter Jaspers, die zijn vrouw vermoordde. Gretig: 'Jaspers zat altijd in de kroeg met kwalijke onderwereldfiguren. Hij had de meest ordinare playboy van Gent in de arm genomen om van zijn vrouw af te komen. De man knoeide aan haar auto, die ontplofte, maar de vrouw overleefde het ongeluk. De rechter zorgde ervoor dat niet uitlekte wie achter de aanslag zat. Vervolgens dacht de man, dan doe ik het zelf maar. Op een avond, haar bad stond al klaar, kwam ze nog even naar beneden voor een sherry'tje.'

Daar had Jaspers vergif in gedaan. Ze zakte in elkaar en werd naar boven gedragen en 'verdronk' in het bad. Dat is toen een rel geworden. Want die playboy is uiteindelijk gaan praten.'

Volgens Van Veen was de playboy eigenlijk de eerste kroongetuige. 'Maar dat woord bestond toen nog niet. Op het moment dat Jaspers zich van zijn vrouw ontdeed, was de playboy bij hem op bezoek.'

Van Veen: 'Op het proces tegen Jaspers verklaarde de playboy tegenover de rechter: "Die vrouw lag poedelnaakt in de armen van Jaspers." Waarop de rechter hem vroeg: "En wat zaagt gij toen, getuige?" De playboy: "Ach, meneer de *judge*, als een man van eer en beschaving een vrouw van voren naakt ziet, wendt men toch beschaamd het hoofd af." En ondertussen keek hij strak naar al die katholieke wijven in de jury.'

Het was absoluut een kleurrijk proces, zegt hij: 'Maar mijn verslag van deze zaak eindigde ik met de zin: geef mij toch maar die saai professionele Nederlandse rechters. In België staat de kwaliteit van de frieten hoger dan die van de rechtspleging. Die zin schrapte de eindredacteur. Hij zei: "De kwaliteit van de frieten viel me de afgelopen keer dat ik in België was ook bar tegen."

De geestelijke luiheid van Nederlandse rechters waar Jac. van Veen zich druk over maakte, is minder geworden. 'Er is nu een nieuwe generatie. Ik zou dat dus niet meer in zijn algemeenheid willen zeggen. De arrogantie is niet verdwenen, ook al is de opleiding van de jonge rechters erg verbeterd.' Er is wat meer begrip gekomen voor de ge-

wone man en vrouw, vindt hij. 'Wel zijn er nog steeds rechters die totaal niet weten hoe mensen in een lagere klasse leven.' Hij geeft daarvoor eerst een voorbeeld uit begin jaren zestig toen er veel gastarbeiders naar Nederland kwamen. Van Veen: 'Een rechter zei toen nog tegen een meisje dat slachtoffer van een aanranding was: *kunt u niet gewoon een nette Nederlandse jongen krijgen?*'

Maar wat maakte hij nog niet zolang geleden in Rotterdam mee? Van Veen: 'Een jonge officier van justitie, die net van de opleiding afkwam, zei tegen een vrouw die voor bijstandsfraude terechtstond: "Mevrouw, als u het niet aankunt, moet u ook geen vijf kinderen nemen." Dat is toch kwetsend! Sommigen hebben geen flauw idee hoe mensen moeten rondkomen.'

Vroeger had je daar als stadsverslaggever goed zicht op, meent hij. 'Nu kom ik ook niet meer bij die mensen thuis, maar ik tref ze nog wel in de rechtszaal. Rechters staan niet in de samenleving, vind ik. Dat heb ik ook wel eens tegen ze gezegd. Zij vinden dat dat soort mensen zich kan staande houden tijdens een rechtszaak. Ze kunnen er heus wel tegen, denken ze. Maar ik merk in de zaal hoe die verdachten zich goedhouden. Als ze hun handen toevallig op de rug hebben, zie ik hoe die trillen.'

Fair play is belangrijk in een rechtszaak. Een verdachte heeft recht op bijstand, op een raadsman. Jac. van Veen heeft veel van de huidige populaire advocaten zien komen en groot zien worden. Een top-tien, zoals Peter R. de Vries die opstelde, houdt hij er niet op na. Maar hij heeft wel zijn eigen favorieten en beschikt over een eindeloze reeks anekdo-

ten over zijn avonturen met raadslieden. Zoals over Jan Boone uit Wijk bij Duurstede, 'de enige advocaat in Nederland die nog twijfel weet te zaaien in een zaak die niet de zijne is'.

'Boone wachtte in de rechtszaal op zijn eigen cliënt, die later aan de beurt was. Hij zag daar een andere verdachte zonder advocaat en tot verbazing van de aanwezige magistraten bemoeide Boone zich plotseling met deze zaak. De rechter zei toen: "Het is toch niet uw cliënt?" "Nee," antwoordde Boone, "maar ik heb wel interesse in strafrecht en dacht: wat jammer, dat deze verdachte geen raadsman heeft." Dan worden de rechters toch onrustig, stelt Van Veen. "Want Jan Boone is niet de eerste de beste. Als ik dat meemaak, vind ik dat heerlijk, prachtig."

Hij heeft ook een zwak voor Boones confrère, mr. Piet Doedens. Het duo wordt onder verslaggevers 'Knabbel en Babel' genoemd, vertelt Van Veen. Schertsend zegt dat hij 'de jongens' altijd voorhiel zich 'een beetje gedeisd te houden'. Tegen Boone fluisterde hij altijd: 'Hou je dekking en beetje hoog, Jan. Je hoeft de procureur-generaal geen kans tot scoren te geven. Maar denk wel aan je houding.' (Hij neemt een bokhouding aan, een gebalde vuist voor zijn gezicht. 'Hoog dus!') Maar ja, net als bij een wedstrijd: ze luisteren toch niet naar de vent die in de hoek bij de touwen zit.

Jac. van Veen heeft ook veel waardering voor de 'hechte club van Rotterdamse advocaten', zoals Inez Weski, Van der Griend, Szegedi, Sillevs, Van der Spoel, Spigt en Le Cocq d'Armanville. 'Inez Weski wekte vooral de ergenis op van een bepaalde officier van justitie. Zij was raadvrouw in een zaak

De advocaat als rechter-plaatsvervanger... ik heb daar altijd met gemengde gevoelens tegenaan gekeken. Niet omdat hij of zij als zodanig minder goed werk levert, maar door de indruk die het op de cliënten maakt. Een verdachte voor de rechtbank in Alkmaar keek vreemd op toen zijn verdediger tijdens een korte onderbreking op het podium ging zitten voor de uitspraak in een zaak waarin hij veertien dagen eerder als rechter had gefunctioneerd. Dat hoeft dan misschien nog niet direct te leiden tot diep wantrouwen, maar het geeft toch te denken. Wat doet hij daar naast die rechters, die straks over mij moeten oordelen? Natuurlijk zal de als rechter-plaatsvervanger optredende advocaat zich distantiëren van een zaak waarin de verdachte in een eerder stadium cliënt is geweest. In Utrecht praktiseert de door mij hooggewaardeerde strafpleiter Ruud Verbunt; ook hij zit met enige regelmaat als rechter-plaatsvervanger, en mijn bedenkingen tegen dit optreden zijn meermalen tussen ons punt van discussie geweest. 'Als jij hier in Utrecht de zaal binnenkomt,' zei hij eens, 'en ik zit in jouw ogen aan de verkeerde tafel, dan zie ik die blik van lichte teleurstelling.'

De Alkmaarse advocaat Chris Veraart is uitgesproken tegenstander. 'Het is volstrekt onaanvaardbaar, dat advocaten in het eigen arrondissement ook af en toe rechter zijn,' zegt hij. 'Laten zij dan, om de schijn van vriendschapspolitiek of klikjesgeest te vermijden, in ieder geval in een ander, liefst niet al te naburig arrondissement als rechter optreden, of laten zij definitief kiezen voor een fulltimebaan bij de rechterlijke macht. Door het optreden in deeltijd functie gaan zij collegiaal om met de fulltimers en zij zullen zich, wanneer zij daarna weer als advocaat tegenover hen staan, mogelijk minder kritisch opstellen.'

Is dat werkelijk zo? Mr. Herman Doeleman, lid van de Amsterdamse balie en al jaren plaatsvervanger, zowel bij de rechtbank als

PETER VAN STRAATEN

bij het gerechtshof, zowel in civiele als strafzaken, gelooft daar niets van. In de bundel *De plaatsvervanger* (verschenen in de Prinsengrachtreeks van het Amsterdamse gerechtshof) schrijft hij, dat hij als raadshoofdplaatsvervanger heel plezierig omgaat met de leden van het hof; er zijn daaruit zelfs vriendschapsbanden ontstaan, maar dat

heeft hem niet belemmerd om in zijn rol als advocaat zonder aanzien des persoons in debat met hen te gaan. Het plan van minister Sorgdrager om een eind te maken aan de mogelijkheid dat advocaten optreden als plaatsvervanger in het eigen arrondissement ervaart mr. Doeleman als 'een slag in het gezicht van de advocatuur'. Omdat zij volgens

hem daarmee impliciet zegt dat advocaten niet in staat zouden zijn om verstrengeling van belangen en vermenging van functies te voorkomen. Bovendien vindt Doeleman de door Sorgdrager aangekondigde wetswijziging halfslachtig. 'Het is ook niet van deze tijd,' meent hij, 'arrondissementgrenzen spelen nauwelijks meer een rol; het kan best zijn, dat ik als Amsterdamse advocaat relatief veel cliënten bedien die in het arrondissement 's-Gravenhage plegen te procederen. Nee, zo'n partiële afschaffing van het plaatsvervangerschap is geen principiële oplossing. Dan zou ik nog liever zien dat zij (de minister) het hele instituut plaatsvervanger afschaft.'

Nou, dat laatste zou de presidenten van rechtbanken en gerechtshoven met ontzetting vervullen. 'Hoe je er ook over denkt,' zei een van hen, 'wij kunnen de plaatsvervangers gewoon niet missen.'

Weliswaar zijn er ook parttimers uit de universitaire wereld, maar hun aantal is te verwaarlozen bij dat van de beschikbare advocaten. Er zou een tekort aan capaciteit ontstaan, dat niet binnen afzienbare tijd kan worden weggewerkt door toetreding van nieuwe fulltimerechters. Dat zijn dan puur praktische overwegingen, tekenend voor het gebrek aan mankracht, dat de managers binnen het rechtsbedrijf met zorg vervult. Curieus is dat er nu ook eindelijk een serieuze discussie is ontstaan over het principiële punt: zijn beide functies met elkaar te verenigen?

De president van het Amsterdamse hof, mr. H.F. van den Haak, spreekt in hetzelfde nummer van de Prinsengrachtreeks van 'een revival' na meer dan honderd jaar. Want zolang is het geleden dat De Pinto, 'advocaat bij den Hoogen Raad der Nederlanden' opmerkte: 'Het valt niet te ontkennen, dat er iets zonderlings, ja iets aanstotelijks gelegen is denzelfden persoon, die heden als advocaat voor eene regtbank pleit morgen in diezelfde regtbank als regter te zien zitting te nemen om vonnis te vellen met hen die op eenen volgende dag geroepen zullen zijn om over zijne zaken te oordelen.'